

קו העימות

מדוע סירב חמאס להצעה המצרית להפסקת האש, מהם היתרונות המשמעותיים בפעולה הקרקעית של צה"ל ואיך ניתן לנצח דווקא באמצעות מתן הקלות לאזרחי עזה במקביל להידוק הלחץ על הזרוע הצבאית
● מפת האינטרסים האסטרטגית של "צוק איתן"

עמוס ידלין, שלמה ברום ואודי דקל

במקביל, מבוצעות פעולות לגביית מחיר כבד מחמאס ומארגונים האחרים, באמצעות אברות והרס התשתית שלהם. המטרה השנייה הייתה פגיעה קשה ביכולות הצבאיות של חמאס, מתוך הנחה שעתה, אחרי השינוי במדיניות מצרים כלפי חמאס והרס המנהרות בגבול הרצועה עם סיני, יקשה עליהם לשקם את יכולותיהם הצבאיות לאורך זמן.

ישראל ניסתה להימנע ממהלכים קרקעיים בשל החשש מהישאבות חזרה לתוך רצועת עזה עם פוטנציאל הסתבכות גבוה, הכנה שהיכוכ הקרוב יביא לנפגעים בקרב כוחות צה"ל והחשש לפגיעה רחבה באוכלוסיית עזה שאינה מעורבת בלחימה. כדי לייצב את הפסקת האש ישראל הייתה מוכנה גם להסכים להסדרים שיבטיחו חיים נורמליים יותר ברצועת עזה, כמו פתיחה סדירה יותר של המעברים לעזה והקלות נוספות בתחום הדייג והכנסת סחורות.

קהיר בלב העימות

השגת מטרה מוגבלת זו נתקלה בקשיים בשל אינטרסים של מצרים – גורם התיווך העיקרי – למנוע הישגים מחד מאס. בעוד שחמאס אינו מרצה מהעובדה שמצרים היא המתווך העיקרי, מהסיבה שאין לו אומן ביושר הלב של הנשיא אסיסי, הוא מחפש ערביות חיצונית ליישום ההכנות ומעדיף את קטאר וטורקיה כמתווכים. לעומתו, ישראל מוכנה אך ורק לתיווך של מצרים, והצליחה לשכנע גם את ארה"ב לאמץ גישה זאת. לפיכך, חמאס רחצה את היוזמה המצרית להפסקת אש משום שראה בה ניסיון להחליש ולהשפילו. והמשיך בשיגור רק טות לעבר ישראל ובניסיונות לכיבוש

עשרות מפעיליו ועשרות נתפסו, ואילו לצה"ל יש מספר קטן מאוד של נפגעים. כלקח מעימותים דומים קודמים, ממשלת ישראל הגדירה מונחילת ההתקפות הנוכחית מטרת מוגבלת למערכת המטרה הראשונה הייתה להגיע להפסקת אש יציבה שתחזיק מעמד לאורך זמן, ותושג על ידי חיזוק ההרתעה מול חמאס. והנחה הייתה שההרתעה תושג באמצעות האפקט המשולב של יירוט הרקטות המשוגרות לעבר מרכזי אוכלוסייה בישראל, יחד עם סיכול מוצלח של פיגועי חמאס, זאת כדי למנוע אבידות ונזקים משמעותיים לצד הישראלי.

לאורך קו הגדר המתחמת בין הרצועה לישראל. בפעולה משותפת צוותי קרב משולבים של חי"ר, שריון והנדסה, אשר מתמקדים באיתור המנהרות ההתקפיות ובנטרולן. מטרה משנית היא יצירת חיכוך עם פעילי חמאס, כדי להסב לארגון אברות. נראה כי מריכית המטרות המוגבלות של המהלך הזה כבר הושגו. מספר גדול של מנהרות אותר, והן בשלבי הריסה. החיכוך עם כוחות חמאס בשלב זה הוא מצומצם משום שחמאס פועל כמו כוח גרילה, נמנע מעימות ישיר עם כוחות צה"ל ומעדיף להעסיק את הכוחות התוקפים מרחוק. בכל זאת נפגעו

משלת ישראל החליטה להרחיב את מבצע "צוק איתן" בעזה, לעבור לשלב השני ולפתוח בלילה שבין 17 ל-18 ביולי במהלך קרקעי מוגבל. המטרה המיידית היא לטפל במנהרות ההתקפיות שחמאס חפר בגבול הרצועה עם ישראל, אך המערכה תימשך עד להשגת מטרתה, כפי שנוסחו: "השבת השקט לתקופה ממושכת, תוך פגיעה משמעותית בחמאס ובארגוני הטרור". בשלב זה כולל המהלך פעולה ברצף עזה צרה, ברחוב של קילומטר בקירוב,

פיגועים אסטרטגיים, כולל חרידה ל- ישראל דרך מנהרות התקפות, במקביל להעדרתו לנזל את משא ומתן תחת אש, כדי למקסם את הישגיו מהעומת.

חמאס יזם את ההסלמה מתוך תחושה שבמצב המשברי אליו הוא נקלע, של בידוד מדיני ופשיטת רגל פיננסית, אין לו מה להפסיד, ורק באמצעות המחשבת יכר את ההיזק שלו הוא יכול לשפר את מצבו ואת מעמדו בתוך המחנה הפלסטיני, מול מצרים, מול ישראל ובעולם הערבי. מתחילת העימות חמאס ביסס את האסטרטגיה שלו גם על ההבנה כי מיטוט שלטונו ברצועה אינו יעד ישראלי, בשל החשש כי החלופה לחמאס היא כאוס שבו גורמים רדיקליים וג'יהאדיסטיים קיצוניים יפעלו באופן חופשי.

הנהגת חמאס מעדיפה כי הסיכוי להרחיב את הישגיהם המדיניים והצבאיים יגדל, כל עוד נמשכים השיגורים, בטרם יסכימו להפסקת האש. בכל מקרה, בדאיתם, היתרון היחיד שיש להם על ישראל הוא בסבלנות ויכולת העמידה. בתוך כך, חמאס בחר להתחיל את המשא ומתן על הפסקת אש והסדרה בהצגת רדישות גורפות: שחרור העצורים במבצע "שוכו אחים" באיו"ש, הרחבת הפעילות במעברים בין רצועת עזה לישראל, פתיחת מעבר רפיח בין הרצועה למצרים, הרחבת תחום הרייג ל-12 מייל ימי מהחוף, הקמת נמל ימי ושרה תעופה ברצועת עזה, העברת כספי המשכורות לעובדי הציבור מטעם חמאס ועוד.

מבצע מבוקר

כאשר התברר לישראל כי לא ניתן להגיע להסכמה על הפסקת אש, כי

חמאס הסתגל לאופן שבו צה"ל תוקף את יעדיו, וכי נוצר דימוי של "תיקו בלתי-מה" ללא יכולת הכרעת חמאס - נדרש המעבר לשלב של תמרון קרקעי לתוך שטחי הרצועה. מלבד הגדרת המטרה של פגיעה במנהרות הטרור, והערכות למדרגה הבאה של הרחבה משמעותית של הפעילות הקרקעית, ישראל מבקשת להוציא את חמאס משינוי המשקל, ולהבהיר לו כי הוא פגיע, כי יש לו מה להפסיד, ועדיף לו להתכנס להצעה המצריית של עקרונות הפסקת האש ולהסדרה שלאחר מכן.

הכניסה הקרקעית כשלב זה אינה מוכוונת לכיבוש כל הרצועה. הכוונה היא לנהל מבצע מבוקר, ולנסות לגבות מחיר מחמאס בלי להסתבך בהיערכות וכשהיא ממושכת ברצועה. לפיכך, נראה שהמהלך נועד לנקות את הפרימטס הביטחוני - הרצועה הסמוכה לקו הגדר - ממנהרות התקפות ואיומים אחרים, ואף להכין את התשתית לשטח ביטחוני מיוחד, נקי מתשתיות ומפעילות טרור בהסדרה שלאחר העימות.

למהלך הקרקעי כמתכונתו הנוכחית מספר יתרונות: (1) הוא מנטרל במידה רבה את איום המנהרות; (2) השליטה בשטח, אמנם מוגבל, בעומק של עד שלושה קילומטר מקו הגדר, מהווה קליף מיקוח עבור ישראל להמשך המשא ומתן על הפסקת האש ועקרונות ההסדרה; (3) הוא מאפשר לישראל לנקות ולהכין את השטח הסמוך לקו גדר הדרום לתקופה שלאחר הפסקת האש, כך שהוא יהווה שטח ביטחוני מיוחד, נקי מפעילות טרוריסטית ועם מיקוח על הפעילות האזרחית. הדבר יקל על ישראל למנוע בניית מנהרות, וימנע מגורמי הטרור לנצל את החיכוך הקרוב

להתקפות על כוחות הפועלים בקרבת הגדר; (4) הערכות מבצעית המאפשרות קיצור טווחי פעולה להחרידה לעומק השטחים הבנויים, ובעיקר אזורי השייך גור העיקריים של רקטות לטווח בינוני ואורך המשוגרות לעורף ישראל.

עם זאת, צריך להיות מוכנים גם לתסריט שבו המהלך הנוכחי לא יביא את חמאס, ובעיקר את הזרוע הצבאית הניצית יותר, בטווח זמן קצר לכרוע על ברכיו ולהסכים להצעה המצריית להפסקת אש, גם אם יהיו בה מספר שינויים קוסמטיים. יש להתכונן למצב שחמאס יתמיד בשיגורים, ופעילותו תמשיך להתבסס על התפיסה שאין לו מה להפסיד, וכי מבחינת ישראל אין תחליף לשלטונו, כי ישראל מעדיפה כתובת יציבה היכולה לכפות את רצונה - לטוב ולרע - על שטח הרצועה. עולות מכך שתי מסקנות. ראשית, כרי שחמאס יבין כי עדיפה לו הפסקת אש על פני המשך הלחימה, על מנהיגיו ומפקדיו הבכירים לחוש כי המעגל סביבם הולך ונסגר, וכוחות צה"ל במגמת התקדמות להשיג אתם. המשמעות היא העמקת התחרידה הקרקעית לתוך השטח הבנוי ברצועה. שנית, ישראל לא תוכל להימנע מהצעה של חבילת הטבות, מתחומות לתחום האזרחי, כרגש על הרחבת הפעילות במעברים ופתיחת מעבר רפיח (רבו המותנה בהסכמת המצרים), שחמאס יוכל להציג בסיום המערכה כהישגים שלו. ●

עמוס ידלין הוא אלוף במיל', לשעבר ראש אמ"ן. שלמה ברזם ואודי דקל הם תנאי אלופים במילואים, לשעבר ראשי החטיבה לתכנון אסטרטגי בצה"ל

« חמאס אינו מרוצה מהעובדה שמצרים היא המתווך העיקרי, מהסיבה שאין לו אמון ביושרו של אסיסי, ומעדיף את קטאר וטורקיה כמתווכים. לעומתו, ישראל מוכנה אך ורק לתיווך של מצרים, והצליחה לשכנע גם את ארה"ב לאמץ גישה זאת. לפיכך, חמאס דחה את היחמה המצרית להפסקת אש משום שראה בה ניסיון להחלישו ולהשפילו

« מלבד הגדרת המטרה של פגיעה במנהרות הטרור, והערכות למדרגה הבאה של הרחבת משמעותית של הפעילות הקרקעית, ישראל מבקשת להוציא את חמאס משינוי המשקל, ולהבהיר לו כי הוא פגיע, כי יש לו מה להפסיד, ועדיף לו להתכנס להצעה המצרית של עקרונות הפסקת האש ולהסדרה שלאחר מכן

▲ מבצע אין ברירה. כוחות צה"ל נכנסים לעזה צילומים: יוסי אלוני - פלאש 90, רויתר, דובר צה"ל